

**MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
OF DENMARK**

Društvena kohezija i zajedništvo u Bosni i Hercegovini:

**KLJUČNI TRENDVI IZ SCORE INDEKSA
ZA BiH ZA 2025. GODINU I
KOMPARATIVNI OSVRT NA NALAZE ZA BiH IZ 2020.**

Zahvale

Autori: Selin Uretici, dr. Ilke Dagli-Hustings, Solomiia Myronovych

Doprinos: Elvis Žutić, Viktoriia Kharchenko, Alexander Guest

Iznešeni stavovi, zaključci i preporuke ne odražavaju nužno stav Razvojnog programa Ujedinjenih nacija, Ambasade Kraljevine Danske niti njihovih partnera.

Sadržaj

Sažetak	3
Sklad sa drugim grupama	4
Inkluzivni osjećaj pripadnosti	5
Osjećaj napretka i očekivanja od budućnosti	6
Podrška institucijama Bosne i Hercegovine	6
Konstruktivno građanstvo	7
Sažetak operativnih preporuka	8

Sažetak

Indeks društvene kohezije i pomirenja (*engl.* SCORE) za 2025. godinu u Bosni i Hercegovini donosi utemeljenu procjenu o **iskustvima društvene kohezije i zajedništva širom zemlje te razvoju ključnih elemenata od 2020 godine.**¹ Analiza razmatra pet osnovnih elemenata društvene kohezije i to **međunacionalni sklad, inkluzivni osjećaj pripadnosti, osjećaj napretka, podrška domaćim institucijama i konstruktivno građanstvo.** Navedenih pet elemenata su utvrđeni kao ključni sastavni elementi metakoncepta društvene kohezije i zajedništva u Bosni i Hercegovini, prije nego njeni pokretači, **zbog svoje snažne teorijske utemeljenosti u relevantnoj literaturi o društvenoj koheziji i zajedništvu, ali i kontekstualne relevantnosti za Bosnu i Hercegovinu, potvrđene kroz participativne konsultacije sa relevantnim akterima.**

Za osiguranje pouzdanosti i reprezentativnosti nalaza, podaci su prikupljeni od približno 3.800² ispitanika, prvenstveno u periodu od novembra do decembra 2025. godine,³ putem direktnog anketiranja uz primjenu kompjuterski potpomognutog ličnog intervjuisanja (CAPI). Korišten je stratifikovani pristup uzorkovanju, osmišljen da obuhvati varijacije među ključnim demografskim i geografskim grupama, pri čemu je istraživanje obuhvatilo svih 16 regionalnih, odnosno, teritorijalnih jedinica u zemlji. Margina greške na nivou ukupnog uzorka iznosila je <2% za Federaciju Bosne i Hercegovine i Republiku Srpsku <3%, dok je za Brčko distrikt iznosila <9%.

Ključni i ohrabrujući nalaz jeste da Bosna i Hercegovina u 2025. godini ne odražava sliku „urušenog društvenog tkiva“ često isticanog u neutemeljenim narativima u zemlji i izvan nje. Podaci ukazuju na umjereni stepen kohezije i zajedništva, iznadprosječni sklad između grupa i snažnu saradnju zajednice na lokalnom nivou. Inkluzivni građanski identitet i identifikacija s Bosnom i Hercegovinom i dalje su dovoljno snažni da posluže kao platforma za mogućnosti. Drugim riječima, podaci ukazuju na obrazac **obazrive koegzistencije**, gdje su svakodnevni odnosi između grupa u velikoj mjeri funkcionalni i stabilni, te gdje su važni temelji za inkluzivni osjećaj pripadnosti snažniji nego što se u najvećoj mjeri pretpostavlja, ukazujući na društvo koje je otpornije nego što se često prikazuje.

Istovremeno, izvještaj utvrđuje i drugu, podjednako važnu realnost, odnosno, **i dalje masovno prisutan pesimizam u pogledu pravca kretanja zemlje**, oblikovan zabrinutošću uslijed političke nestabilnosti, ekonomske neizvjesnosti i regionalnih dinamika. Posljedično, ključna karakteristika postojećeg konteksta je **nesrazmjer između relativno pozitivnih lokalnih iskustava i negativnih percepcija na sistemskom nivou.** Ovakav nesrazmjer nije samo pitanje percepcije, već može oblikovati ponašanje, umanjiti građanski angažman i intenzivirati osjetljivosti na podjele i polarizirajuće narative.

¹ Treba napomenuti da poređenje s 2020. godinom treba tumačiti s oprezom, budući da se poklapa s periodom pandemije COVID-19, što može predstavljati neuobičajeno nisku polaznu osnovu.

² Ukupni uzorak čini približno 3.800 ispitanika, uključujući 660 ispitanika iz 10 dodatnih lokaliteta, utvrđenih na osnovu programskih prioriteta. Dodatni uzorci su obuhvatili po 100 do 140 ispitanika iz Velike Kladuše, Jajca, Odžaka, Stoca, Mostara, Prnjavora, Doboja, Teslića, Srebrenice i Brčko distrikta. Nacionalno reprezentativni uzorak od 3.170 ispitanika ponderiran je prema entitetima i nacionalnoj pripadnosti.

³ Terenski rad je proveden u periodu od novembra 2025. do februara 2026. godine, pri čemu je većina podataka prikupljena u novembru i decembru.

Ovakav nesrazmjer između koegzistencije u zajednicama i pesimizma u pogledu budućnosti ima značajne implikacije na politike i programe. Ako su svakodnevne interakcije građana i život u zajednici otporniji nego što nam to sugeriše javni narativ, tada je moguće graditi programe na tim snagama. Međutim, sa i dalje visokom stopom pesimizma i očekivanih nestabilnosti, takve percepcije mogu narušiti povjerenje, obeshrabiliti građansko učešće i otvoriti prostor za dominaciju podjela i polarizirajućih narativa. Ključni izazov, stoga, nije samo ulagati u pomirenje i zaštititi **elemente koji su već funkcionalni u svakodnevnoj koegzistenciji, već i proširiti strukturisane prostore za građansko učešće te komunicirati pozitivne primjere** kako bi se ublažili društveni pesimizam i zabrinutost za budućnost, koji s vremenom mogu narušiti društvenu koheziju.

Ukupno gledano, nalazi SCORE indeksa za 2025. godinu za Bosnu i Hercegovinu ukazuju na skromna, ali pozitivna poboljšanja u više dimenzija društvene kohezije i zajedništva od 2020. godine,⁴ uz istovremeno postojanje društva sa čvrstim, ali nedovoljno iskorištenim temeljima za snažniju društvenu koheziju i zajedništvo. Predstojeći zadatak jeste zaštititi svakodnevnu otpornost, adresirati rasprostranjeni društveni pesimizam te pretvoriti lokalnu saradnju u šire građansko učešće i povjerenje u institucije.

Sklad sa drugim grupama

Sastavni elementi: Sklad sa drugim grupama mjeri ukupnu kvalitetu odnosa između najvećih nacionalnih zajednica u zemlji, konkretno Bošnjaka, Hrvata i Srba. Objedinjuje četiri komponente i to **pozitivni osjećaji, povjerenje u druge grupe, društvena distanca i socijalna anksioznost** prema drugim grupama. Kao složena dimenzija, obuhvata kako emocionalne izraze sklada, tako i relacione aspekte, a sve kako bi se adekvatno procijenilo da li su odnosi između grupa mirni i funkcionalni u svakodnevnom životu, te da li se razvijaju u pravcu većeg povjerenja i emocionalne bliskosti.

Ključni nalazi: Sklad s drugim grupama u 2025. godini je iznad prosjeka na nivou cijele zemlje (6,3/10⁵), uz relativno manja odstupanja između entiteta. Drugim riječima, svakodnevna koegzistencija neovisno o nacionalnoj pripadnosti je uglavnom funkcionalna za većinu građana, ali ne nužno i emocionalno bliska. **Društvena distanca je niska** (2,9/10), što znači da većina ispitanika izražava spremnost na rad i prijateljstva s pripadnicima drugih grupa. Ipak, ispitanici su više rezervisani kada je riječ o mješovitim brakovima. **Socijalna anksioznost je također niska** (1,9/10) u cijeloj zemlji, što ukazuje na određeni svakodnevni strah u prisustvu pripadnika drugih etničkih grupa. **Pozitivna osjećanja** (5,4/10) su blago iznad prosjeka ali se često opisuju kao „mlaka“ i neutralna, a ne izrazito pozitivna i topla. Istovremeno, izvještaj ukazuje na važno ograničenje gdje **međugrupno povjerenje ostaje ispod prosjeka** (4,2/10), što sugeriše da koegzistencija često ima „krhku“ strukturu. Građani mogu živjeti i raditi jedni pored drugih bez visokog stepena povjerenja u namjere drugih grupa. Kada je riječ o skladu između grupa, ključni zaključak jeste da **odnosi između grupa nisu u fazi urušavanja**, ali da zemlju i dalje karakterišu ograničeno povjerenje i neujednačena

⁴ Posljednje aktuelno istraživanje prema SCORE indeksu u Bosni i Hercegovini provedeno je 2020. godine na ukupnom uzorku od 3.637 ispitanika.

⁵ Indikatori su kroz cijeli izvještaj u najvećem broju slučajeva prikazani na skali od 0 do 10. U većini slučajeva, više vrijednosti ukazuju na snažnije prisustvo pozitivnog fenomena (na primjer, inkluzivni građanski identitet ili saradnja u zajednici). Za neke međugrupne indikatore, kao što su socijalna anksioznost i društvena distanca, niže vrijednosti odražavaju bolje ishode (manju percepciju prijateljstva i manju distancu). Pojedini indikatori koji se odnose na promjene ili osjećaj napretka prikazani su na skali od -10 do +10, gdje -10 označava izraženo i masovno pogoršanje, 0 označava odsustvo promjene, a +10 označava izraženo i masovno poboljšanje.

emocionalna toplina, što zahtijeva kontinuirane pristupe izgradnji povjerenja, umjesto **pretpostavke da koegzistencija automatski znači pomirenje**.

Trendovi od 2020. godine: Od 2020. godine na nivou cijele zemlje i u oba entiteta, Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj, bilježi se umjereno poboljšanje sklada među grupama. Drugim riječima, svakodnevni odnosi nisu postali opterećeniji društvenim tenzijama, suprotno onome što stereotipne percepcije često sugerišu. Međutim, izvještaj također pokazuje da se nisu svi lokalni konteksti kretali u istom pravcu. U Brčko distriktu BiH promjene su slabije ili se po određenim indikatorima sklada unutar grupe kreću u suprotnom smjeru, što sugerise da određeni lokalni konteksti zahtijevaju dodatnu pažnju.

Implikacije: Programi trebaju prevazići jednokratne aktivnosti „kontakta“ ili usko „međunacionalno“ formulisanje te se usmjeriti na pristupe koji produbljuju povjerenje kroz kontinuiranu saradnju, zajedničke inicijative i praktično rješavanje problema među zajednicama. Programi koji razvijaju sposobnost sagledavanja perspektive drugih i društvenu toleranciju kroz zajedničke interese (npr. profesionalna partnerstva) mogu biti efikasni u transformaciji koegzistencije u otpornije i emocionalno dublje pomirenje.

Inkluzivni osjećaj pripadnosti

Sastavni elementi: Inkluzivni osjećaj pripadnosti mjeri u kojoj mjeri pojedinci percipiraju i prihvataju zajednički osjećaj pripadnosti Bosni i Hercegovini koji može uključiti sve njene stanovnike, neovisno o nacionalnim podjelama. Objedinjuje dva indikatora i to **inkluzivni građanski identitet** (uvjerenje u zajedničku kulturu, zajedničke vrijednosti i zajednički sveobuhvatni identitet za različite nacionalne grupe) i **samoodređenje kao građanina Bosne i Hercegovine** (stepen građanskog poistovjećivanja s državom).

Ključni nalazi: Inkluzivni osjećaj pripadnosti predstavlja jednu od najsnažnijih i najstabilnijih dimenzija društvene kohezije. Inkluzivni građanski identitet je umjereno visok (6,6/10), a brojni ispitanici prepoznaju postojanje ujedinjujućih faktora i zajedničkog načina života među etničkim grupama. Poistovjećivanje s državom je također visoko (7,8/10), iako su i dalje prisutne razlike među entitetima i grupama. Ovo je jedan od najvažnijih uvida koje donose nalazi SCORE indeksa za 2025. Čak i u zemlji sa složenim institucionalnim okvirom i intenzivnim političkim sporovima, **mnogi građani i dalje izražavaju inkluzivni osjećaj pripadnosti**, što sugerise da je građanski identitet stvarni društveni resurs koji može podržati dugoročnu otpornost i inkluzivni razvoj, pod uslovom da bude zaštićen od polarizirajućih političkih diskursa.

Trendovi od 2020. godine: Inkluzivni građanski identitet i osjećaj pripadnosti su uglavnom stabilni tokom godina, uz minimalne varijacije među entitetima. Ova stabilnost je značajna u datom kontekstu jer ukazuje da **inkluzivni osjećaj pripadnosti nije narušen uprkos političkim tenzijama i pesimističnim diskursima**.

Implikacije: Politike i programi se mogu nadovezati na inkluzivni osjećaj pripadnosti kroz građansko obrazovanje, inkluzivne narative i inicijative koje jačaju zajednički građanski prostor. Istovremeno, tamo gdje je poistovjećivanje s državom neujednačeno, pristupi trebaju biti usmjereni na konkretna

poboljšanja vidljiva građanima i inkluzivne mehanizme učešća koji proširuju zajednička iskustva države kao responzivne i pravične.

Osjećaj napretka i očekivanja od budućnosti

Sastavni elementi: Osjećaj napretka odražava da li ljudi vjeruju da je zemlja napredovala u proteklih pet godina i da li očekuju u budućnosti stabilnost ili nestabilnost. Uvrštena je kao dimenzija društvene kohezije i zajedništva jer percepcije zajedničkog napretka i stabilnosti mogu ojačati osjećaj zajedničke budućnosti i reducirati prijemчивost podjela i polarizirajućih narativa.

Ključni nalazi: Osjećaj napretka je najslabija dimenzija društvene kohezije i zajedništva u 2025. godini. **Mnogi građani ističu pogoršanje po ključnim društveno-političkim oblastima**, uključujući povjerenje među ljudima, stabilnost na Balkanu te govor mržnje i polarizirajuće narative. Razlike su veće u percepcijama napretka u svakodnevnim životnim uslovima, ali se ukupna kvaliteta života i dalje često ocjenjuje negativno. Ove percepcije prate visoka očekivanja u smislu nestabilnosti. Naime, brojni ispitanici očekuju političke tenzije i ekonomske poteškoće, a značajan broj smatra da neslaganja među političkim liderima mogu destabilizirati zemlju. Jedna od ključnih interpretacija iz izvještaja je da se ove **pesimistične percepcije ne odražavaju u potpunosti na svakodnevno ponašanje unutar grupe**. Kada govore o ličnim i lokalnim interakcijama, ispitanici navode stabilnije odnose unutar grupe, nisku stopu društvene distance i relativno nisku socijalnu anksioznost. Time se dodatno potvrđuje ranije opisani „nesrazmjer“ gdje je **pesimizam češće usmjeren prema političkom sistemu i širem društvu, nego prema svakodnevnim interakcijama u zajednici**.

Implikacije: Rasprostranjeni pesimizam i zabrinutost za budućnost mogu postati samoodržavajući i paralizirajući ako smanjuju građansko učešće, povećavaju ranjivost na manipulativne ili polarizirajuće narative ili obeshrabruju ulaganja u kolektivna rješenja. Bez njihovog rješavanja, mogu se formirati začarani krugovi koji oblikuju i učvršćuju negativne percepcije na sistemskom nivou. Stoga programi trebaju kombinovati komunikacijske pristupe koji ističu pozitivne primjere i uspješne priče, sa kolektivnim djelovanjem na nivou zajednice koje građanima čini konkretan napredak vidljivijim i kredibilnijim. Također je važno promovisati odgovornu komunikaciju javnih aktera i institucija te suzbijati zapaljivu retoriku i podjele u javnom diskursu, jačajući povjerenje i konstruktivan angažman.

Podrška institucijama Bosne i Hercegovine

Sastavni elementi: Podrška institucijama Bosne i Hercegovine obuhvata (a) **povjerenje u institucije na državnom nivou** i (b) **percipirani legitimitet Bosne i Hercegovine** (prihvatanje države, njenih institucija i njenih granica). Kao takva, ova dimenzija se sastoji od dvije vrste indikatora koji su ključni za vitalan društveni ugovor. Jedna je indikator povjerenja koji nije normativan, što znači da 100% povjerenja nije nužno poželjno, a drugi je indikator legitimiteta, kao normativan. U kontekstu Bosne i Hercegovine, ova dimenzija je osjetljiva i podložna promjenama zbog složenog upravnog uređenja sa više razina, ali je istovremeno ključna za razumijevanje dugoročne vertikalne kohezije.

Ključni nalazi: Podrška državnim institucijama je blago iznad prosjeka i bilježi napredak u odnosu na 2020. godinu. Percipirani legitimitet Bosne i Hercegovine je relativno visok i stabilan (6,9/10), pri

čemu veliki broj građana prihvata državu i njene granice kao legitimne. Povjerenje u institucije na državnom nivou je i dalje umjereno (4,3/10) i niže je u odnosu na povjerenje u lokalne institucije, s tim da bilježi značajno poboljšanje u odnosu na 2020. godinu. Ključno u interpretaciji je da **legitimitet ne znači automatski i povjerenje u kontekstu Bosne i Hercegovine**. Mnogi građani mogu prihvatiti državu kao legitimnu, a istovremeno izražavati nepovjerenje i skepticizam prema njenim institucijama. Jačanje povjerenja u institucije često zahtijeva unapređenje stvarnog iskustva upravljanja i ulaganje u koherentnost upravljanja na svim institucionalnim nivoima. Narušeno povjerenje u institucije predstavlja globalni fenomen prisutan u mnogim zemljama, uključujući i evropske, te se često povezuje sa skepticizmom u pogledu sposobnosti institucija da služe javnom interesu. Ovakav stav je više od pukog „emocionalnog raspoloženja“ i ukazuje na širi obrazac izostanka participativnog i na dokazima utemeljenog donošenja odluka, što dovodi do smanjenog povjerenja da su odluke pravične, reprezentativne i otvorene za uticaj građana.⁶

Implikacije: Strategije trebaju biti usmjerene na unapređenje pokretača povjerenja, a ne na samo povjerenje kao takvo, budući da je povjerenje rezultat kvalitete donošenja odluka i pružanja usluga, a ne sam proces promjene. Uzimajući u obzir da je ovaj izvještaj dijagnostičke prirode i ne analizira uzroke različitih dimenzija društvene kohezije, implikacije se mogu dodatno obogatiti globalnom literaturom i primjerima dobre prakse. Navedeno ukazuje da izgradnja povjerenja u institucionalno odlučivanje, kao kompetentno i pravedno te sposobno da efikasno odgovori na složena politička pitanja uz balansiranje interesa sadašnjih i budućih naraštaja, iziskuju politike i mehanizme koji promovišu smislenu građansko učešće (npr. skupštine građana) kao ključ za jačanje „vještina za demokratiju“ i unapređenje povjerenja u vlast.

Konstruktivno građanstvo

Sastavni elementi: Konstruktivno građanstvo mjeri da li ljudi posjeduju znanje, motivaciju i društveni kontekst koji im omogućava konstruktivno učešće u javnom životu. Ova dimenzija objedinjuje tri indikatora: **građansku svijest** (poznavanje institucija, procesa i mogućnosti za učešće), **građansku dužnost/odgovornost** (osjećaj odgovornosti i uvjerenje u vlastitu sposobnost utjecaja na promjene) i **saradnju u zajednici** (međusobnu podršku i kolektivno rješavanje problema na lokalnom nivou).

Ključni nalazi: Izvještaj ukazuje na „**neiskorišteni građanski potencijal**“ prije nego „apatiju građana“, što predstavlja ohrabrujući nalaz i važan resurs. Mnogi građani iskazuju spremnost za doprinos i saradnju na lokalnom nivou, ali se to još uvijek ne prevodi u formalno učešće i kontinuirani angažman u javnom životu. Konstruktivno građanstvo je na umjerenom nivou i bilježi napredak.

Saradnja u zajednici je relativno visoka (6,7/10), što ukazuje na snažan lokalni društveni kapital i mobilizaciju na nivou zajednice. **Građanska dužnost/odgovornost** bilježi rast sa 4,9 u 2020. godini na 5,8 u 2025. godini, što sugerise sve veću spremnost i osjećaj odgovornosti među građanima za doprinos pozitivnim promjenama. Međutim, **građanska svijest ostaje relativno niska** (4,5/10), što predstavlja praktičnu prepreku. Naime, spremnost i lokalna solidarnost ne mogu se u potpunosti iskoristiti za konstruktivni građanski angažman ili smislenu učešće u donošenju odluka ukoliko

⁶ OECD (2024), OECD istraživanje o faktorima povjerenja u javne institucije; World Values Survey, ciklus 7, 2022.

građani nisu informisani o načinima uključivanja, ne razumiju kako sistem upravljanja funkcioniše ili ukoliko ne postoje strukturisani mehanizmi građanskog učešća.

Implikacije: Osmišljavanje programa može ostvariti značajne učinke ulaganjem u građansku svijest i strukturisane kanale građanskog učešća, uključujući građansko obrazovanje za različite starosne grupe, ne samo za mlade, praktične mehanizme za uključivanje građana (npr. skupštine građana ili participativno budžetiranje na općinskom/opštinskom i/ili školskom nivou), kao i podršku organizaciji građana u zajednici, poput inicijativa zasnovanih na članstvu, grupa iz naselja te vijeća/savjeta roditelja ili zajednice, koji mogu povezati saradnju u zajednici s donošenjem odluka na općinskom/opštinskom i državnom nivou. Navedeni pristupi **mogu iskoristiti neiskorišteni građanski potencijal za izgradnju snažnije i otpornije društvene kohezije od zajednica ka višim nivoima.**

Sažetak operativnih preporuka

Izveštaj ukazuje na postojanje vjerodostojne osnove za **ambicioznije transformativne politike i programe** izvan okvira pristupa temeljenih isključivo na kriznom odgovoru ili jačanju otpornosti. Uzimajući u obzir ne samo slabosti već i snage, glavni pravci za rješavanje izazova društvene kohezije u Bosni i Hercegovini trebaju dati prioritet programima koji mogu pretvoriti građanski potencijal i inkluzivni osjećaj pripadnosti u konstruktivno građansko učešće i transformativno djelovanje:

- Glavni pravac je **produblјivanje povjerenja, kako između grupa kroz pomirenje i kontinuiranu saradnju, tako i u institucije kroz smislene mehanizme građanskog učešća.**
- Prevazilazeći okvire dijaloga ili pukog kontakta, te stavljajući društvenu toleranciju i sposobnost sagledavanja perspektive drugih u središte procesa pomirenja, bez pretjeranog naglašavanja nacionalnih identiteta, ovakva neutralna koegzistencija se može pretvoriti u snažnije povjerenje kroz zajedničke poduhvate temeljene na zajednici, kolaborativne inicijative za osiguranje egzistencije i zajedničko rješavanje problema.
- Za unapređenje povjerenja u institucije, jedna od praktičnih prilika je i pretočiti spremnosti na angažman i osjećaje građanske odgovornosti u kontinuirano učešće i konstruktivan javni život, kroz strukturisane mehanizme građanskog učešća, educiranje i podizanje svijesti građana te inicijative vođene zajednicom.